

În *Viața lui Mihai Eminescu*, G. Călinescu ne lasă să întrezărim încă o dată salonul lui Maiorescu, decor pentru o scenă de mare tragism, desfășurată în 1888, în strada Mercur: *Într-o zi luminoasă de toamnă, Eminescu, îmbrăcat cu îngrijire și în ținută solemnă, se așază la masa de lectură a Junimii din casa lui Maiorescu și citi cu glas vibrant și bine scandat piesa în versuri Laïs, spre uimirea, turburarea și înduioșarea tuturor. Dar era o amăgire, căci piesa Laïs, cumpărată de Direcțiunea teatrului Național cu 50 de lei, nu era decât o traducere după Le joueur de flûte a lui Émile Augier și o dovadă de confuziunea minții poetului, dacă într-adevăr a prezentat-o ca originală. Eminescu nu mai are decât o iarnă și o primăvară de trăit...*

În 1910, revista *Convorbiri literare*, No. 2, București, Februarie, Anul XLIV, își omagiază Magistrul, printr-un articol semnat de Simion Mehedinți: *Astăzi, la 15 Februarie, întemeietorul criticei române împlinește 70 de ani*. Mehedinți își numește textul cu modestie, *Notițe biografice*, dar prin trecerea vremii, informațiile adunate cu osârdie și organizate sistematic își măresc prețul și se constituie într-un portret deopotrivă al omului, al învățatului, al scriitorului, al profesorului și al politicianului, unic în felul său.

Atunci când a scris articolul, cu șapte ani înainte de stingerea lui Titu Maiorescu, Mehedinți primise de câțiva ani nobila și complicata însărcinare de a diriguia *Junimea* și *Convorbirile Literare*. În casa sa din strada Dimitrie Racoviță 12, fostă Furiilor, își găsiseră junimiștii o ultimă gazduire. În 1910, Mehedinți vedea cenaclul și pe profesor astfel: *În toate vicisitudinile și peste toate vicisitudinile vieții, interesul pentru artă și literatură îi rămăsese însă ca lumina unui far neclintit. Întrunirile literare, care dăduseră atât de mult farmec adunărilor Junimii din Iași, sunt continuate și în București. Rezultatele acestor întruniri și lupte de idei, care făceau firul lor conducător, nu e nevoie să-l mai reamintim. Cele trei volume, apărute în 1908 și într-o ediție populară (Critice, Minerva, București), stau tuturor la îndemână. De bună seamă, într-o operă mai întinsă asupra istoriei noastre literare se vor*

povesti cu amănunte, în ce fel, rând pe rând, au trecut prin salonul literar din strada Mercur toți scriitorii mai de seamă ai renașterii noastre. Acolo a citit Alecsandri Fântâna Blanduziei, Despot Vodă și Ovidiu, acolo Odobescu a adus spre citire poveștile sale mitologice, Olănescu-Ascanio traducerile din Horațiu; I. Slavici cunoscutele sale novele etc., etc. Acolo, cu o neuitată veselie, a fost citită Noaptea furtunoasă a lui Caragiale; acolo Nunta Zamferei a consacrat pe Coșbuc; tot acolo, I. Brătescu-Voinești a citit novelele sale de început, iar I. Popovici-Bănățeanu duioasele sale povestiri Din viața meseriașilor... și alții, și alții. Mai presus de toate, au rămas însă în amintirea celor prezenți serile în care Eminescu a citit poeziile concepute în acea epocă a maturității geniului său. De multe din ele se leagă amintiri care odată și odată vor întregi pentru istoria literaturii noastre adevărata personalitate a poetului.

Cum se va fi regăsit Titu Maiorescu în aceste pagini omagiale, dar care nu exagerau cu nimic meritele sale? Întrunirile literare din strada Mercur s-au rărit sau au încetat cu totul, după reintegrarea în profesorat a lui Maiorescu, după ce, timp de treisprezece ani, întrerupsese cursul său de logică și filozofie. Ele au fost înlocuite, precizează Mehedinți, cu întâlniri cu studenții, invitați de profesor acasă, pentru *discutarea mai largă a unor chestiuni atinse pe catedră*. În schimb, în strada Dimitrie Racoviță, convorbiriștii se întruneau după vechiul tipar, vineri spre seară, păstrând cu sfințenie ritualul ceaiului.

După vânzarea către familia Costescu, casa din strada Mercur a avut parte de un destin tragic. Până la ștergerea ei deplină de pe fața Bucureștilor, în anii șaizeci ai secolului trecut, ea a trecut prin dureroase avataruri. Radu D. Rosetti le povestește cu cea adâncă melancolie pe care ți-o dă conștiința faptului că, de cele mai multe ori, nu poți interveni cu nimic în a opri îmbătrânirea, înstrăinările, nedreptatea, moartea. Costeștii au vândut unei familii din Craiova casa, apoi ea a trecut prin succesive schimbări de proprietari și locatari: mai întâi, Banca Chrisoveloni, care a închiriat-o unui fost ambasador

țarist, apoi, pe rând, familiile Gafencu, Brătescu, Romanescu, până când eleganta locuință a fost transformată într-un simplu depozit al fabricii de becuri Tungstram. A trecut după o vreme, prin cine știe ce jocuri de datorii neachitate, în patrimoniul Băncii Naționale, pentru ca în 1947, când nepotul criticului ne spune povestea ei, la treizeci de ani după ce Titu Maiorescu o vânduse, să facă parte din averea Casei Oștirii, alături de alte clădiri de pe partea stângă a străzii Dimitrie Sturdza, cum se numea pe atunci strada Mercur. *De teci pe acolo pe înserat, vezi geamurile murdare, fără perdele, dindărătul cărora abia se zărește o lumină oarbă, ai impresia că e o casă sordidă, destinată închirierii de camere mobilate.* Speranțele lui Radu D. Rosetti ca imobilul să fie salvat și transformat într-un *Muzău al Literaturii*, s-au dovedit deșarte.

Dacă acest lăcaș al cenaclului *Junimea* la București a dispărut, Casa Mehedinți din strada Racoviță a supraviețuit, trecând prin multe suferințe... A fost rechiziționată, iar biblioteca a fost distrusă, arsă în anul 1945, chiar în curtea casei, după cum povestea regretata Simona Aslan-Mehedinți, nepoata savantului. Intrată în administrarea Confederației Generale a Muncii, casa a fost umplută cu locatari întâmplători, pentru perioade mai mult sau mai puțin îndelungate, iar familia Mehedinți a fost trimisă să locuiască în condiții grele, într-o mahala sordidă, împreună cu familia înrudită Giurescu (fiica savantului, Maria, era căsătorită cu istoricul Constantin Giurescu), apoi a fost primită într-o cămărușă de la Biserica Mavrogheni. Când, în 1958, niște geografi străini ne-au vizitat țara și au vrut să-l întâlnească pe marele geograf Simion Mehedinți, Petru Groza a aranjat reîntoarcerea învățatului, pe atunci în vârstă de 89 de ani, în casa din strada Dimitrie Racoviță 12, unde și-a trăit ultimii cinci ani de viață. Printr-o întâmplare de neînțeles, povestea Mona Mehedinți, deși casa trecuse prin atâtea mâini, se păstraseră întregi cele între 40 și 60 cești de ceai care îi așteptau pe junimiști la întâlnirile lor, mărturie că numărul cenacliștilor care umpleau salonul era destul de mare. Casa, donată de soția savantului Institutului

de Geografie al Academiei, îi slujește astăzi de sediu, astfel încât sub acoperișul Mehedinților se adună în continuare lume numeroasă, dedicată științei.

Iar odinioară, pe aici au trecut Spiru Haret, Alexandru Vlahuță, Titu Maiorescu. În arhiva familiei Mehedinți se păstra un bilet, scris de Titu Maiorescu, datat 9 decembrie 1906. Doamna Mona Mehedinți îl cita din memorie: *Domnule Mehedinți, nu fi tragic! Artă e veselă, viața este îndoliată, artă este spirituală, ridendo castigat mores. Pentru întâlnirile convorbiriștilor!*

Și mai păstra nepoata, din poveștile ilustrului bunic, o altă amintire cu Titu Maiorescu: *De cele cinci degete ale mâinii te lovești în orice clipă a zilei și a zilelor, cinci degete și cinci vorbe*, spunea Simion Mehedinți. *Să ții minte cinci vorbe, cum le am și eu de la magistrul Titu Maiorescu – grozav lucru relațiile dintre oameni! Asta va trebui să-ți fie principiul conducător! Grozav lucru relațiile dintre oameni!*

Duel cu sfeșnice, în strada Regală

În 1945, la 79 de ani, jurnalistul Victor Bilciurescu își așterne amintirile despre *București și bucureșteni, de ieri și de azi*, conștient că multe s-au spus, dar convins că dispune de material inedit, ce nu se găsește nici în Gion, nici în Const. Bacalbașa, cu deslușirea că Gion își începe cercetările ca istoric, cu mult înainte de data la care încep eu, iar Const. Bacalbașa, deși prezintă un material aproape contemporan cu al meu, se deosibește de mine nu numai ca preferință pentru materialul ce-mi propun să dau la lumină, ci mai cu seamă că eu nu prezint aici decât ceea ce am trăit și am văzut.

Născut în 1865, în casa părinților săi de pe strada Scaune, Bilciurescu este înfățișat, într-o fotografie a lui Carol Popp de Szathmari, alături de nașul său, ofițerul Al. Zănescu. Este un băiețel de trei-patru ani, bălai, așezat lângă tânărul în uniformă pe un parapet cu baluștri, o margine de terasă, decor ce îngăduie o vastă panoramă imaginară pictată pe peretele din

spatele lor. Suntem în 1869, dată la care *fotograful Înălțimei Sele Carol I* își avea locuința și atelierul în strada Enei.

Am contemplat fotografia pe blogul rafinat și generos al doamnei Flori Jianu, în galeria de lucrări ale lui Carol Popp de Szathmari, gândindu-mă că asemenea imagine, a unui București de fantezie, scădat în verdeață, este o adevărată predestinare pentru copilul blond, memorialistul de mai târziu.

Despre părinți și copilărie, Bilciurescu vorbește puțin. Evocând o convorbire a sa, om tânăr, cu marele Ion Brătianu, el afirmă: *Când a aflat al cărui Bilciurescu eram, i-a părut și mai bine că m-a cunoscut, fiindcă tatăl meu îi fusese un devotat partizan...* Noi, cititorii, nu aflăm însă cine anume era Bilciurescu-tatăl. Să fi fost C.Șt. Bilciurescu, autorul lucrării *Monastirile și bisericile din România cu mici notițe istorice și gravuri, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1890?*

Ne sunt pomeniți în schimb vecini ai familiei: *casa noastră părintească de pe strada Scaune (azi Nicolae Filipescu) fiind doar la câțiva pași de casele boierești, începând chiar cu casa regretatului fost ministru și primar al Capitalei (Nicolae Filipescu), casă ce aparținuse jurisconsultului, fost ministru de justiție, Costaforu, colț cu strada Batiștei, apoi alături, tot pe strada N. Filipescu, casa Conduratu, alături casa mea părintească, peste drum casa fostului Pensionat Chevitz, alături de o parte și de alta casa Slătineanu, transformată, și fosta casă a dnei Paris, devenită prin cununie Horbatschi, casa dărmată la pământ, pe locul căreia s-a construit Liceul de Fete Regina Maria (...), casa boierească a Elenei Șeinoiu, pe locul căreia, mai târziu, s-a construit casa Zănescu, așa cum se vede astăzi.* Casa Zănescu e poate casa nașului lui Victor Bilciurescu, dar finul nu precizează, socotind probabil acest detaliu personal fără interes pentru lector.

Bilciurescu se deosebește de alți autori care au stăruit asupra trecutului orașului, evocând aspecte caracteristice și pitorești, prin aceea că el consacră un capitol aparte unui subiect inedit: cenaclurile literare și artistice, voind a lămuri detalii din propria sa carieră, legată de publicațiile literare și de grupările

de artiști, dar socotindu-se în același timp dator cu mărturia sa, față de lumea în care s-a format ca intelectual.

Capitolul începe cu *Istoricul Cercului literar și artistic de la Revista Nouă 1887-1895*. Cu toată precizia și abundența datelor, nu are deloc răceala unui text de specialitate: redactat ca memorialistică pură, e strunit cu o rigoare profitabilă deopotrivă pentru autor și pentru cititor. Informațiile sunt diverse și, chiar atunci când se referă la o scurtă perioadă de timp, prin trimiteri la antecedentele și consecințele câte unei împrejurări ce ține de istoria literaturii, ajung a acoperi un sfert de veac.

Adolescent de 15 ani, înscris de familie la Liceul Militar din Craiova, trimite la *Literatorul*, la București, *primele rime copilărești*. Directorul revistei era pe atunci (1880) profesorul și academicianul V.A. Urechia, iar proprietar, Al. Macedonski. Acesta îi răspunde prompt aspirantului: deși nu socotește publicabile, încă, producțiile, găsește *unele vibrații poetice ce făgăduiesc o chemare*, astfel încât îi dă elevului câteva povețe *asupra formei indeosebi, fiindcă, scrie el, fondul vine cu experiența, pe când forma trebuie să o stăpânești, chiar ca începător*. Alt sfat este acela de a-l căuta în Craiova pe Traian Demetrescu. Poetul, aflat acolo, putea fi un îndrumător pentru novice.

Așa se și întâmplă, timp de patru ani, cei doi se văd mereu și, dacă un maestru ca Macedonski binevoise a-i scrie personal neînsemnatului autor, Tradem, tânăr literat de succes, își arată la rândul-i generozitatea, oferindu-i lui Bilciurescu nu numai sfaturi, ci și timp din puținul timp ce-i era sortit.

Evoluția e vizibilă, Bilciurescu începe să publice la *Revista literară* a lui Th.M. Stoenescu, alt scriitor ieșit de sub mantaua lui Macedonski, la revista bucureșteană *Seara* și la *Literatorul*, unde colaborarea se întinde până în 1887 când, în împrejurări aparte, în detaliu istorisite, apare *Revista Nouă*.

Tânărul știe cât este de norocos: *Am deschis prin urmare ochii în viața literară din vremea aceea, trăind atmosfera și mediul unui cenaclu scriitoricesc, în care se perindau figurile unor scriitori de seama lui V.A. Urechia, Anghel Demetrescu, Macedonski, Bonifaciu Florescu, Ștefan Velescu, Th.*

M. Stoenescu, Cincinat Pavelescu, Rădoi, Manolescu Sideri, N. Ținc, Rădulescu-Niger, Oscar Eliatte ș.a.

Formându-se în acest mediu, Bilciurescu își termină studiile și își începe cariera de jurnalist-condeier, dar și de ofițer, mereu fericit că modesta sa persoană se preumblă printre scriitori de seamă.

Curând, Macedonski, încercat de lipsa banilor, simte că nu-și poate salva *Literatorul* decât cu ajutorul financiar al altcuiva și apelează la Victor Bilciurescu. Îi propune tânărului să cumpere revista și, păstrându-i numele, să înceapă publicarea ei într-o serie nouă, cu numărul unu, anul unu. Primind asigurarea că va fi sprijinit îndeaproape de Macedonski, Bilciurescu acceptă aventura. Hașdeu este de acord și el ca numele să-i fie trecut pe frontispiciu și toți trei să conducă revista.

Este căutat și găsit un local, nu mare, dar central și convenabil, pe strada Regală 16, într-o clădire aflată cam pe unde este azi Hotelul Negoiul, cu o sală pentru redacție și administrație și o alta, pentru întâlnirile săptămânale. Are loc prima consfătuire, în deplină armonie: revista nu va publica decât lucrări inedite, românești, și numai după ce vor fi aprobate în cenaclu. Indiferent dacă e semnată de un debutant ori de un academician, orice pagină care va vedea lumina zilei va fi supusă acestui ritual. Revista va fi tipărită în *Atelierul Grafic Socec* de pe strada Berzei, iar tirajul va să fie de 2500 de exemplare a cinci coale.

La prima ședință vin Bogdan Petriceicu Hasdeu, V.A. Urechia și toți scriitorii, artiștii și publiciștii care își făgăduiseră participarea. De citit, citește un singur autor, Macedonski, *Noaptea de Mai*, trezind entuziasmul tuturor. Suntem în noiembrie 1887.

Următoarea ședință are loc în decembrie și atunci se produce dezastrul. Este prezent și Alexandru Vlahuță, iar acesta, după ce Hasdeu pleacă, mânat de diverse îndatoriri, ajunge să se certe cumplit cu Macedonski, în legătură cu titlul revistei, *Literatorul*. De vreme ce revista va apărea cu o nouă numerotare și datare, nu are rost să fie păstrat vechiul nume. Mai mult,

Vlahuță crede că vechiul titlu e *compromis în urma colaborării unor debutanți ce nu au dat dovadă de nicio făgăduință* și el nu vrea să-și lege numele de acele eșecuri. Or Macedonski, tocmai spre a salva acest titlu drag inimii sale, recursese la sprijinul lui Bilciurescu și organizase noua formulă. Cei doi poeți, Vlahuță, în vârstă de 29 de ani, și Macedonski, de 33, persoane educate și școlite, sensibile și sentimentale, poeți citați adesea cu lacrimi în ochi de lectorițe delicate, ajung să se amenințe ca niște flăcăi de mahala, agitând candelabrele înșfăcate de pe biroul din redacție. Bilciurescu, 22 de ani și numai ucenic într-ale literelor pe lângă protagoniștii duelului, intervine muștrându-i cuviincios dar decis pe amândoi, și le amintește că cele două arme improvizate, sfeșnicele, îi aparțin, că: *eram la mine acasă și nu îngădui scandal, iar dacă totuși țin morțiș să se încaiere, să poștească aiurea. Am fost nevoit, contra obișnuیتului meu fel de a fi, să întrebuintez vocabularul acesta drastic, fiindcă îmi dam seama că fără procedura aceasta de jignitoare violență, nu s-ar fi putut pune capăt scandalului ce ar fi luat proporții într-o și mai accentuată măsură.*

Nu ni se spune cum reacționează Vlahuță la apostrofări, obiectivul e ațintit asupra lui Macedonski, urmărind cum, sub grindina de reproșuri, el părăsește încăperea, murmurând cuvinte pedepsitoare și privind crunt spre Bilciurescu, cel încremenit de dimensiunile furiei poeticești.

Plecând astfel din strada Regală, poetul Noptilor renunță la revigorarea revistei după cum plănuse și, timp de treizeci de ani, nu se va mai vedea cu tânărul socotit până atunci de încredere. Bilciurescu, la rândul lui, părăsește curând Bucureștii, urmându-și cariera militară, convins că lui îi azvârlise Macedonski cuvintele aspre de la plecare. E derutat, nu crede că se mai poate repara ceva. Timp de trei decenii, ei nu vor mai avea prilejul să se întâlnească nici măcar întâmplător în mica lume literară românească, pentru a limpezi situația creată în vâlmășagul scandalului.

Abia cu o lună înainte de moarte, Macedonski, aflând că fostul său colaborator a revenit în București, îl cheamă la el pe

Bilciurescu, prin fiul Nikita, și are loc explicația sinceră, atât de necesară, urmată de iertarea reciprocă. Nu pe Bilciurescu se mâniase Macedonski, cu trei decenii înainte, ci pe Vlahuță, lui îi aruncase din prag nedeslușitele teribile insulte.

Ajuns la 79 de ani, Bilciurescu oftează: *Îmi pare bine că mi se prezintă prilejul acum să mărturisesc că am greșit față de memoria lui Macedonski, deși mi-am cerut iertare înainte de a-și da duhul, spre marea mea împlinire sufletească și împăcare cu conștiința mea. În urma intervenției mele Macedonski a plecat și a plecat nu fără să se reîncrimineze împotriva-mi, care fără această reîncriminare, mărturisesc că aș fi ieșit după el ca să-l rețin sau, cel puțin să-i dau întâlnire pe a doua zi și să mă explic.*

După ruptura cu Bilciurescu și restul echipei, Macedonski va publica singur, cum va putea, mânat de ardoare, dar strivit de greutatea materiale, câte un număr din *Literatorul*, când lunar, când bilunar, uneori săptămânal, până în 1919, cu numai un an înaintea morții sale, în noiembrie 1920.

Cei rămași în urma lui, în strada Regală 16, în decembrie 1887, continuă ședința: redacția e constituită, condusă de Hasdeu, colaboratorii sunt pregătiți, vor scoate *Revista Nouă*. *Așa decid Delavrancea, Vlahuță și cu mine, explică Bilciurescu, finanțatorul publicației.*

Hasdeu își ține fiica la curent cu evenimentele. La 11 noiembrie, Iulia, studentă la Paris, scrie în jurnal: *Se pare că la București evenimentele se succed mai rapid decât în restul Europei. Am aflat de la tata că la prima ședință de redacție la Literatorul, s-a hotărât ca revista să se numească de-acum încolo Revista Nouă; domnul Macedonski a fost revoltat, a protestat și apoi s-a retras. Așa că, vorba tatii: Am scăpat de un titlu prost și de un mare buclucaș. Aș vrea să ne țină la curent cu tot ce se întâmplă și hotărâsc ei – adică tata, Bilciurescu, Vlahuță și Delavrancea. Titlul Literatorul era stupid. Însă, Nouvelle Revue a doamnei Adam se ocupă mai mult de politică și de finanțe decât de chestiuni literare; măcar de-ar fi o revistă culturală românească. Redactorii nu au decât să dovedească că așa este.*